

Kozákné Zsuzsa¹

„From farm to fork” – Labour value study at the Veterinary Diagnostic Directorate of the National Food Chain Safety Office

„Termőföldtől az asztalig” –
Munkaérték-vizsgálat a NÉBIH Állat-egészségügyi Diagnosztikai Igazgatóságán

zsuzsa.kozakne.72@gmail.com

¹NÉBIH, vezető tanácsos, igazgatási referens

Bevezetés

Tanulmányomban a Nemzeti Élelmiszerlánc-Biztonsági Hivatal (NÉBIH) Állat-egészségügyi Diagnosztikai Igazgatóságán (ÁDI) végzett munkaérték-vizsgálatom eredményeit foglalom össze. A NÉBIH-en belül az ÁDI feladatai közé tartozik a fertőző és egyéb állatbetegségek okainak tisztázása, a fertőzöttség szintjének megállapítása, monitoring- és gyérítési programok végrehajtása. Vizsgálatom fókuszában az ott dolgozó szakemberek munkával kapcsolatos értékítéletei állnak, különös tekintettel a következő kutatási kérdésekre:

1. Megfigyelhető-e sajátos mintázat a dolgozók által vallott munkaértékekben?
2. Megjelenik-e az egyéni és szervezeti értékek harmóniája?
3. A kormánytisztviselői pálya választásában szerepelt-e az értéktudatosság?

A vizsgálat célja a dolgozók értékítéleteinek és ebből fakadó igényeinek jobb megértése, amely kiindulópontja lehet a szervezeti és munkavállalói értékek tudatos összehangolásának. A kutatás eredményei feltárják, hogy milyen szempontokat tartanak fontosnak a munkavállalók a munkahelyválasztás és a mindennapos munkavégzés során, illetőleg mik azok az értékek, amelyeket mindenképpen szeretnének a munkahelyükön is viszont látni, megtapasztalni.

A vizsgálat tárgya, az értékek útjelzőként szolgálnak egy-egy döntési helyzetben, meghatározva ezzel az egyén egész életvitelét. Általuk ítéljük meg, mi a „jó” és mi a „rossz”, mit fogadunk vagy utasítunk el az életben (v.ö.: Csepeli, 2001). Milton Rokeach amerikai szociálpszichológus definíciója szerint: „Az érték olyan viszonylag tartós meggyőződés, amely szerint egy bizonyos viselkedésmód vagy életcél a személy vagy a társadalom számára előnyben részesítendő az ellentétével szemben.” (Klein, 2012. 338 p.) Ilyen érték például a munka, amelyet a protestáns munkaerkölcs emelt az értékek világába. Weber nyomán a protestáns értékek (racionalitás, teljesítményorientáltság) terjedtek el, mint a modern társadalom munkafelfogásának alapértékei. Egy nemzetközi felmérés¹ eredményeit a munkaértékek dimenziójában értelmezve a magyar munkavállalók 3 vezető munkaértéke: Anyagiak (85,5%), Munkabiztonság (81%) és a Társas kapcsolatok (60%) (vö.: Borgulya, 2012). Varga Károly szociológus pedig arra a következtetésre jutott értékutatásai során, hogy a magyar dolgozóknál a munkafeladat átélt jelentősége a munkaszeretet alapja, ezért fontos számukra az értelmes munka. (Perczel 1990) Dr. Nemeskéri Gyula közgazdász, változásmenedzser szerint: „A dolgozók elköteleződésének alapja, hogy megteremthető legyen az egyéni és szervezeti célok összhangja.” (Nemeskéri, 2013. 3 p.) - Márpedig a célok mindig az értékekben gyökereznek, egyéni és szervezeti szinten egyaránt. A témaválasztás fontosságát tehát a munkavállalói elköteleződés növelésének lehetősége igazolja.

¹ European Values Study (EVS) 1999/2000

A vizsgálat bemutatása, eredmények

Vizsgálatomat 2017 nyarán végeztem az ÁDI 161 dolgozója körében. Az első fázisban félig strukturált interjúkat készítettem 17 fővel annak feltérképezésére, hogy milyen válaszkategóriák jelennek meg a pályára kerülés, a karriercélok és a munkaértékek kapcsán. Az interjúkban állandó motívumként volt jelen a munkavégzés jelentőségteljes voltának tudatossága, amely megerősíti Varga Károly eredményeit. (v.ö.: Perczel, 1990) A válaszadók jelentős része (82%) adott meg hasonló kategóriákat a saját és a szervezeti értékeknél, amelyet az értékharmonia jeleként értelmezek. A kormánytisztviselői pálya tudatos választására csupán a válaszok 35 %-a utalt. A válaszokban értékként a Társas kapcsolatok, a Munkateljesítmény, az Altruizmus és a Hierarchia jelentek meg. Összességében elmondható, hogy az interjúkban részt vevő személyek túlnyomórészt elégedettek a munkájukkal, karrierterveik a szervezethez kötődnek. Az interjúk során az a benyomás alakult ki bennem, hogy az ÁDI dolgozói hivatástudattal rendelkező emberek, akik értékrendjüknek megfelelő munkát végeznek.

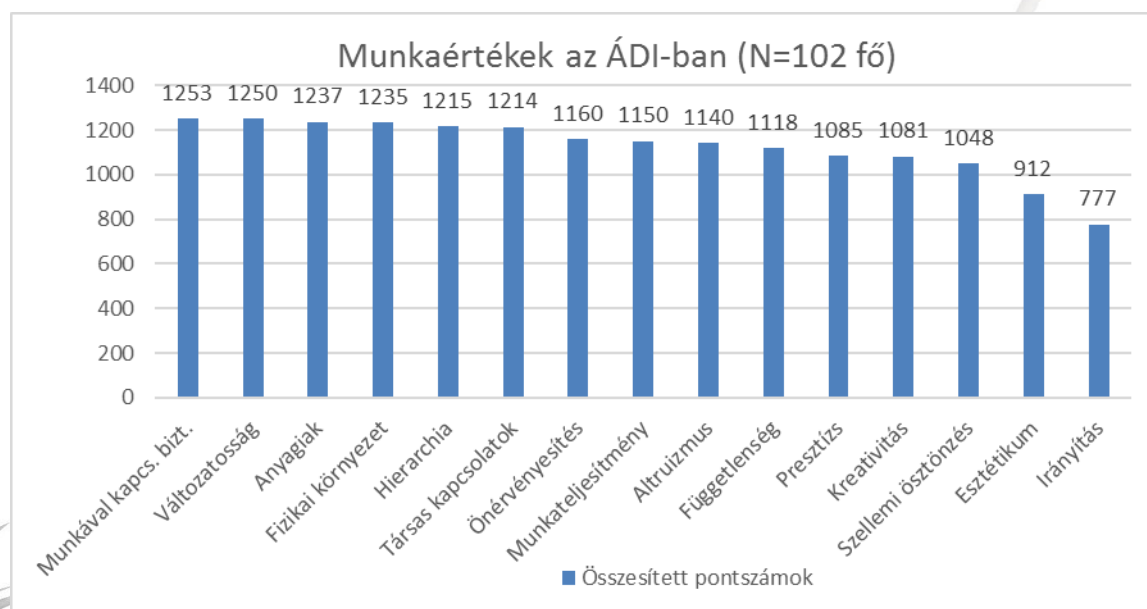
A kutatás második fázisában kérdőívet alkalmaztam a dolgozók értékítéleteinek feltárására. Az adatok felvételére és elemzésére a Google űrlapkészítő és táblázatkészítő programját, valamint az Excel szoftvert használtam. A statisztikai számításokat a Ropstat programmal végeztem.

A kérdőívet összesen 102 fő töltötte ki, a megoszlás

- nemek szerint: 77 fő (75,5 %) nő, 25 fő (24,5%) férfi; életkor szerint: 30 év alattiak 12 fő, 30-59 év közöttiek 84 fő, 59 év felettiak 6 fő. Az életkor 20 és 63 év között szóródik, az átlagéletkor 46 év. Módusz: 50 év (11 fő)
- iskolai végzettség szerint: Diplomások 37 fő (36%), Középfokú végzettségűek 65 fő (64%)
- foglalkozás szerint: vezető beosztásúak 6 fő, állatorvosok 20 fő, asszisztens/ügyintéző 69 fő, egyéb beosztásúak 7 fő

A válaszadók átlagosan több, mint 16 éve vannak a szervezetnél.

A 1. kérdésre adott válaszok alapján hoztam létre a munkaértékek rangsorát, amelynek első helyein a Munkával kapcsolatos biztonság, a Változatosság és az Anyagiak állnak. Az elutasított munkaértékek: Irányítás, Esztétikum, Szellemi ösztönzés - ahol az Irányítás a leginkább elutasított érték. A teljes rangsor az 1. ábrán látható.

1. ábra: Az ÁDI dolgozóinak munkaértékei rangsorolva

(Saját forrás)

Az ábra jól érzékelteti, hogy az elutasított értékek sokkal differenciáltabbak, mint a vezető értékek. Ezt akként értelmezem, hogy a dolgozók tudatosabbak az elutasított, mint az elfogadott értékek tekintetében.

A munkaértékek nemek szerinti rangsorában - tekintve a nemek 25-75%-os megoszlását a nők javára - a Változatosság érdemel kiemelt figyelmet, ami a férfiaknál olyannyira magas értéket képvisel, hogy az összesített átlagot is módosította. A mindkét nemnél 3. helyen szereplő Fizikai környezet így a 4. helyen szerepel az összesített adatoknál. Az elutasított értékek tekintetében a férfiaknál a 3. leginkább elutasított érték az Altruizmus (mely a nőknél a 6. a rangsorban), az Irányítás pedig kevésbé elutasított, mint a nőknél. A Szellemi ösztönzés elutasításában a nők válasza határozta meg a végeredményt. Megállapítható, hogy a munkaértékek nemek szerint differenciáltak, melyet az 1. táblázat mutat be.

1. táblázat: Munkaértékek nemek szerinti rangsora

	ÁDI Átlag (n=102 fő)	Nők (n=77 fő)	Férfiak (n=25 fő)
Vezető érték 1.	Munkával kapcsolatos biztonság	Munkával kapcsolatos biztonság	Változatosság
Vezető érték 2.	Változatosság	Anyagiak	Függetlenség/ Anyagiak
Vezető érték 3.	Anyagiak	Fizikai környezet	Fizikai környezet
Elutasított érték 3.	Szellemi ösztönzés	Szellemi ösztönzés	Altruizmus
Elutasított érték 2.	Esztétikum	Esztétikum	Irányítás
Elutasított érték 1.	Irányítás	Irányítás	Esztétikum

(Saját forrás)

Iskolai végzettség szerint a következőképpen alakul a sorrend: A középfokú végzettségűeknél az Anyagiak szerepel a legelső helyen, a Változatosság pedig nem szerepel a vezető értékek között (5. a rangsorban). A Hierarchia megjelenik a vezető értékek között (ez az összesített átlagban az 5. helyen szerepel), a többi érték az átlaggal megegyező. A diplomások körében a legelső helyre a Változatosság kerül. Az Anyagiak nem szerepel vezető értékek között (4. a rangsorban), az elutasított értékek közé pedig a Presztízs kerül a Szellemi ösztönzés helyére. A munkaértékek rangsora képzettségi szint szerint differenciált. A képzettségi szint és a munkaértékek kapcsolatát a 2. táblázatban mutatom be.

2. táblázat: Munkaértékek iskolai végzettség szerinti rangsora

	ÁDI Átlag (n=102 fő)	Középfokú végzettségűek (n=57 fő)	Felsőfokú végzettségűek (n=45 fő)
Vezető érték 1.	Munkával kapcsolatos biztonság	Anyagiak	Változatosság
Vezető érték 2.	Változatosság	Munkával kapcsolatos biztonság	Munkával kapcsolatos biztonság
Vezető érték 3.	Anyagiak	Hierarchia	Fizikai környezet
Elutasított érték 3.	Szellemi ösztönzés	Szellemi ösztönzés	Presztízs
Elutasított érték 2.	Esztétikum	Esztétikum	Esztétikum
Elutasított érték 1.	Irányítás	Irányítás	Irányítás

(Saját forrás)

Bár az iskolai végzettség és a munkakörök között nagy az átfedés, a hierarchiában betöltött hely szerint külön is vizsgálom az értékeket. A hierarchia alsó szegmensében az asszisztensek, ügyintézők és egyéb foglalkozásúak szerepelnek, míg a felső szegmensbe az állatorvosokat és a vezető beosztásúakat soroltam. Itt azt látjuk, hogy az alsó szegmens értékei csak annyiban különböznek a középfokú végzettségűektől, hogy az első 2 érték felcserélődik. Azonban a hierarchia felső szegmensében megjelenik a Függetlenség, mint 2. legfontosabb érték. A munkával kapcsolatos biztonság a 3. helyre kerül, a Fizikai környezet pedig eltűnik a vezető értékek közül (5. a rangsorban). Elmondható tehát, hogy a munkaértékek a hierarchiában betöltött hely (státusz) szerint differenciáltak, és nem egyeznek meg az iskolai végzettség szerinti rangsorral. Az eredmények a 3. táblázatban láthatók.

3. táblázat: Munkaértékek rangsora a hierarchiában betöltött hely szerint

	ÁDI Átlag (n=102 fő)	Asszisztensek, ügyintézők és egyéb foglalkozásúak (n=76 fő)	Vezető beosztásúak és állatorvosok (n=26 fő)
Vezető érték 1.	Munkával kapcsolatos biztonság	Munkával kapcsolatos biztonság	Változatosság
Vezető érték 2.	Változatosság	Anyagiak	Függetlenség
Vezető érték 3.	Anyagiak	Hierarchia	Munkával kapcsolatos biztonság
Elutasított érték 3.	Szellemi ösztönzés	Szellemi ösztönzés	Presztízs
Elutasított érték 2.	Esztétikum	Esztétikum	Irányítás

LX.

GEORGIKON NAPOK

60th Georgikon Scientific Conference

Elutasított érték 1.	Irányítás	Irányítás	Esztétikum

(Saját forrás)

A kérdőív 2. kérdése arra irányult, hogy a dolgozók érzékelik-e a saját és a szervezeti értékek harmóniáját. A válaszadók 66,6%-a válaszolt akként, hogy az általa fontosnak tartott munkaértékek jelen vannak az ÁDI-ban, igazolva ezzel az értékharmonia jelenlétét.

A 3. kérdés a végső értékekre vonatkozott; itt a válaszadók 61%-a válaszolt igennel arra a kérdésre, hogy munkájában ki tud-e teljesedni, meg tudja-e valósítani önmagát.

A 4. kérdésnél a hosszú távú karriercéljaikról nyilatkoztak a válaszadók. 48 fő (47%) az ÁDI-n belül képzelel el a jövőjét, további 48-an semleges választ adtak, 3-an pedig máshol kívánják folytatni a karrierjüket. 3-an nem válaszoltak a kérdésre.

Az 5. kérdésben azokra a szempontokra kérdeztem rá, amelyek a munkahelyválasztásban szerepet játszanak. A válaszadók 6 fokozatú Likert-skálán jelölhették be az egyes értékek fontosságát. A válaszok összesítésével a 2. ábrán látható sorrend alakult ki:

2. ábra: Munkahelyválasztás szempontjai fontossági sorrendben

(Saját forrás)

A rangorból megállapítható, hogy az értelmes, jelentőségteljes munka, a munkahelyi légkör és az érdeklődés a legfontosabb szempontok a munkahelyválasztásban. A szervezet értékrendje és küldetése szintén a rangsor felső szegmensében található. A képességeknek megfelelő munka és a jogszerű bánásmód említhető még fontos szempontként, az anyagiak és a fizikai környezet a kevésbé fontos tényezők között szerepel. Beszédesebb, hogy a kormánytisztviselői pálya iránti vonzalom még az egyéb lehetőségek hiányánál is kisebb mértékben játszik szerepet

A sort a karrierlehetőségek szempontja zárja.

Kérdőívem utolsó, 6. kérdése arra irányult, hogy a válaszadó ajánlaná-e ismerősének, hogy az ÁDI-ban dolgozzon. A válaszok döntő többsége (81,7 %) igenlő volt erre a kérdésre.

Összegzés

Az eredményt összevetve a magyar lakosság vezető munkaértékeivel megállapítom, hogy az ÁDI dolgozói között az Anyagiak kevésbé fontosak, a Munkához kapcsolódó biztonság pedig fontosabb, mint a lakosság többi részénél. A Társas kapcsolatok – az országos átlagtól eltérően – nem szerepel a vezető értékek között (vö.: Borgulya, 2012). Fentiek fényében azon kutatási kérdésekre, hogy „Megfigyelhető-e sajátos mintázat a dolgozók által vallott munkaértékekben?” a válasz: igen.

A munkaértékek rangsora nem csak a szervezeti átlagot tekintve mutat sajátos mintázatot, hanem iskolázottság, státusz és nemek szerinti hovatartozás tekintetében is. Kiemelkedőnek tartom a Változatosság megjelenését az 1. helyen a férfiak esetében, és a Függetlenség megjelenését a vezető értékek között a hierarchia felső szintjén. Érdekes módon az Irányítás itt is az elutasított értékek között szerepel.

A válaszadók döntő többsége, 66,6 %-a érzékeli úgy, hogy a számára fontos értékek megjelennek a szervezetben, és 81,7 %-uk ajánlaná ismerősének, hogy az ÁDI-ban dolgozzon. Mindebből azt a következtetést vonom le, hogy a dolgozóknak tudatosan az értékekkel harmonizáló munkahelyi környezet, tehát azon kutatási kérdésekre, hogy „Megjelenik-e az egyéni és szervezeti értékek harmóniája?” a válasz: igen.

A munkahelyválasztás szempontjainak rangsora megerősíti az interjúk eredményét, miszerint a kormánytisztviselői pálya választásában sokkal inkább a pályára sodródás a jellemző az ÁDI dolgozói között, mint a tudatos döntés. Így azon kutatási kérdésekre, hogy „Megjelenik-e érték tudatosság a kormánytisztviselői pálya választásában?” a válasz: nem.

A vizsgálat célját tekintve, választ kaptunk arra a kérdésre, hogy milyen szempontokat tartanak fontosnak a munkavállalók, illetőleg mik azok az értékek, amelyeket mindenképpen szeretnének a munkahelyükön is viszont látni, megtapasztalni. A legfontosabb szempontok a munkahelyválasztásban az értelmes, jelentőségteljes munka, a jó munkahelyi légkör, az érdeklődésnek megfelelő munka, valamint a szervezet értékrendje és küldetése. Ezek az eredmények a gyakorlatban is felhasználható támpontot nyújtanak az emberi erőforrás menedzsment számára a munkavállalók igényeivel harmóniában lévő szervezeti kultúra kialakításához.

Emberi erőforrás tanácsadóként javaslom, hogy a munkaerőfelvételt végző szakemberek fordítsanak figyelmet a jelentkezők által fontosnak tartott szempontok és az általuk vallott munkaértékek megismerésére. A kiválasztás során vegyék figyelembe, hogy a szervezeti értékek milyen mértékben harmonizálnak a jelölt értékeivel. Ezzel a módszerrel csökkenthető a későbbi értékütközés, amely a munkavállaló elvándorlásához vezethet.

Az új munkavállalók beilleszkedésének elősegítésére egy többlépcsős mentori rendszer bevezetését tartom szükségesnek, amelynek keretében a mentor az első, kétéves időszak alatt napi rendszerességgel találkozna az új kollégával, időt szánva a munkatársak bemutatására, az épület közös bejárására, a helyi szokások megismertetésére. A második fázisban további 3 hónapon át heti rendszerességgel találkozzon a munkavállaló a mentorral, amikor átbeszélnek a beilleszkedés során tapasztalt sikerélményeket és nehézségeket. A mentor saját példáján keresztül segíthet a problémák megoldásában. A harmadik fázisban – amely a foglalkoztatás végéig tart –, a mentorált számára álljon nyitva a lehetőség, hogy szükség esetén segítségért fordulhasson a mentorához. Meggyőződésem, hogy nagymértékben csökkenthető ez által a beilleszkedési nehézségekből fakadó elvándorlás.

A munkaerővel való törődés növelésének egyik lehetőségeként javaslom, hogy a fél évente végzett egyéni értékelés alkalmával a munkáltatói jogokat gyakorló vezető személyes beszélgetés keretében adjon visszajelzést a dolgozóknak a munkájukról, kiemelve a pozitív eredményeket. Tudatosítsa a munkavállalóban azt a hozzáadott értéket, amelyet ő képvisel az elvégzett munkájával. Ezzel sokat tehet a dolgozók megbecsültség-érzetének növeléséért.

További kutatás témája lehet, hogy milyen mértékben illeszkednek a dolgozók munkaértékei a szervezet hosszú távú célkitűzéseire. Ennek jelentőségét abban látom, hogy az értékűtközések tudatosításával és kiiktatásával nagyobb fokú együttműködés érhető el a dolgozók részéről.

Irodalomjegyzék

- Borgulya I. (2012): A munkával kapcsolatos értékek és attitűdök változása Közép-Kelet Európában a XXI. század első évtizedében. *Vezetéstudomány* 2012/4. 43. kötet, 23-35p. forrás: <http://web.a.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=8&sid=855f4ba6-0e4b-413b9635-4c1a409412b4%40sessionmgr4008&bdata=Jmxbmc9aHUmC2l0ZT1laG9zdC1saXZl#AN=74258469&db=a9h> letöltés ideje: 2018.09.02.
- Csepeli Gy. (2001): *Szociálpszichológia*. Budapest, Osiris Kiadó, 233-243 p.
- Klein S. (2012): *Vezetés- és szervezetpszichológia*. Budapest, Edge 2000 Kiadó, 338. p.
- Nemeskéri Gy. (2013): A HR rendszerek fejlesztésének új megközelítése az ÉRTÉKALAPÚ HR. In: *Humánpolitikai szemle 2013/január-február*, 3-16. p.
- Perczel T. (1990): *Életstratégia, foglalkozási szerep, értékorientáció*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 7-50 p.
- Váriné Szilágyi I.: *Az ember, a világ és az értékek világa*. Budapest, Gondolat Kiadó, 1987.